

सुलोचना महाकाव्यमा पूर्वीय दर्शन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्गाय

अन्तर्गत नेपाली एम्. ए. तह, दोस्रो वर्षको

दसौ पत्रको प्रयोजनका लागि

प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

हरिशरण सोती

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

२०७३

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्घाय

नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्घायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको समूह २०६७/२०६८ का छात्र हरिशरण सोतीले एम्. ए. तह दोस्रो वर्षको दसौ पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पार्नुभएको सुलोचना महाकाव्यमा पूर्वीय दर्शन शीर्षकको शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

हस्ताक्षर

१. प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतम

.....

(विभागीय प्रमुख)

२. प्रा. डा. महादेव अवस्थी

.....

(शोधनिर्देशक)

३. सह-प्रा.डा. नारायण गर्तौला

.....

(बाह्य परीक्षक)

मिति : २०७३/ १२ /२९

शोधनिर्देशकको सिफारिस

सुलोचना महाकाव्यमा पूर्वीय दर्शन शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्गायअन्तर्गत नेपाली एम्. ए. तह, दोस्रो वर्षको दसौ पत्रको प्रयोजनका लागि शोधार्थी हरिशरण सोतीले मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । यो शोधकार्य सन्तोषजनक भएकाले म यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि विभागसमक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०७३/१२/२८

.....
प्रा.डा. महादेव अवस्थी
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय
कीर्तिपुर

कृतज्ञता ज्ञापन

सुलोचना महाकाव्यमा पूर्वीय दर्शन शीर्षकको शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्गय अन्तर्गत एम.ए. तह, दोस्रो वर्षको नेपाली विषयको दसौ पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पारेको हु। यस क्रममा कुशल निर्देशन दिनुहुने आदरणीय गुरु प्रा. डा. महादेव अवस्थीज्यू प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु।

प्रस्तुत शोधशीर्षकमा अध्ययन गर्न स्वीकृति दिएर शोध लेख्ने अवसर प्रदान गर्नुहुने विभागीय प्रमुख डा. देवीप्रसाद गौतम तथा नेपाली केन्द्रीय विभागप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु। शोधपत्र तयारीका क्रममा सामग्री सङ्गलनमा सहयोग गर्ने त्रिभुवन विश्वविद्यालय, केन्द्रीय पुस्तकालय तथा कर्मचारी वर्गहरूप्रति पनि हार्दिक आभारी छु।

प्रस्तुत शोधको सामग्री सङ्गलनका क्रममा आफ्नो स्थानबाट सहयोग गर्नुहुने मित्र श्रीसन्तोष गौतम, श्रीपानुदत्त रेग्मी, तथा टंकण कार्यमा सहयोग गर्ने भाइ अर्जुन ढकालप्रति पनि हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु।

अन्त्यमा, प्रस्तुत शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय, नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष पेश गर्दछु।

शोधार्थी

.....

मिति: २०७३/१२/

हरिशरण सोती

स्नातकोत्तर तह

द्वितीय वर्ष

क्रमाङ्क: २८०२५१

विषयसूची

पहिलो परिच्छेद	शोधपरिचय	१-६
१.१ विषय परिचय		१
१.२ समस्याकथन		२
१.३ शोधको उद्देश्य		२
१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा		३
१.५ शोधको औचित्य र महत्त्व		४
१.६ अध्ययनको क्षेत्र र सीमा		५
१.७ शोधविधि		५
१.८ शोधपत्रको रूपरेखा		६
दोस्रो परिच्छेद	पूर्वीय दर्शनको परिचय र प्रकार	७-३२
२.१ विषयप्रवेश		७
२.२ दर्शनको उत्पत्ति		७
२.३ दर्शनको अर्थ		८
२.४ दर्शनको वर्गीकरण		९
२.४.१ पाश्चात्य दर्शन		९
२.४.२ पूर्वीय दर्शन		११
२.४.२.१ आस्तिक दर्शन		१२
क) न्यायदर्शन		१४
ख) वैशेषिकदर्शन		१७
ग) साङ्ख्यदर्शन		१९
घ) योगदर्शन		२२
ड) पूर्वमीमांसा		२४
च) वेदान्तदर्शन		२६
२.४.२.२ नास्तिक दर्शन		२८
क) चार्वाक दर्शन		२९

ख) बौद्धदर्शन		३०
ग) जैन दर्शन		३१
२.५ निष्कर्ष		३१
तेस्रो परिच्छेद	‘सुलोचना’मा पूर्वीय दर्शन	३३-७१
३.१ विषयप्रवेश		३३
३.२ ‘सुलोचना’को दार्शनिक पक्ष		३४
३.३ ‘सुलोचना’मा आस्तिक दर्शन		३५
३.३.१ मङ्गलवाद		३६
३.३.२ आर्षसभ्यताप्रति आकर्षण		३९
३.३.३ ईश्वरवाद		४१
३.३.४ ‘सुलोचना’मा जीवचैतन्य		४६
३.३.५ ‘सुलोचना’मा ब्रह्मचैतन्य		४८
३.३.५.१ आनन्दमयता		४९
३.३.५.२ अनन्तता		५०
३.३.६ ‘सुलोचना’मा कर्मवाद/प्रारब्धवाद		५२
३.३.७ ‘सुलोचना’मा दुःखवाद		५६
३.३.८ ‘सुलोचना’मा भक्ति		५८
३.३.९ ‘सुलोचना’मा संसारको असारता		६३
३.३.१० ‘सुलोचना’मा प्रकृति		६४
३.३.११ ईश्वर साक्षात्कारको साधन		६५
३.३.१२ ‘सुलोचना’मा अहिंसा		६६
३.४ ‘सुलोचना’मा नास्तिक दर्शन		६७
३.५ ‘सुलोचना’को प्रस्तुतिमा पूर्वीय दर्शनको प्रभाव		७०

३.६ निष्कर्ष	७१
चौथो परिच्छेद	७२-७६
सारांश तथा निष्कर्ष	७२-७३
४.१ सारांश	७२
४.२ निष्कर्ष	७२
सन्दर्भग्रन्थसूची	७४